HSR (LONDON),
HOUGHTON STREET REVIEW JOURNAL
ISSN: 2058-5519|Impact factor-15.9
http://houghtonstreetreview.com/index.php/hsr

Pedagogda kreativlik potensialini rivojlantirish metodlari va vositalari

Abdimurodova Nargiza Iskandar qizi
Toshkent Kimyo xalqaro universiteti Samarqand filiali
Boshlang‘ich ta’lim Yo’nalishi 4-kurs talabasi
iskandarovnanargiza180@gmail.com
doi:https://doi.org/10.5281/zenodo.23415437

ANNOTATSIYA. Mazkur maqolada pedagogning kreativlik potensialini rivojlantirishning ilmiy-nazariy asoslari, samarali pedagogik metodlari va zamonaviy ta’lim vositalari kompleks yondashuv asosida tahlil qilinadi. Pedagogik kreativlikning kasbiy mahorat, ta’lim sifati va o‘quvchilarning ijodiy tafakkurini shakllantirishdagi ahamiyati ochib beriladi. Muammoli ta’lim, loyihaviy yondashuv, dizayn fikrlash, hamkorlikda o‘rganish, refleksiv tahlil va raqamli resurslardan foydalanishning kreativ salohiyatni rivojlantirish imkoniyatlari asoslanadi. Shuningdek, pedagogning mustaqil qaror qabul qilishi, tajribalarni tahlil qilishi va innovatsion g‘oyalarni ta’lim amaliyotiga tatbiq etishi kreativ rivojlanishning muhim shartlari sifatida yoritiladi. Tadqiqotda kreativlikni rivojlantirishga to‘sqinlik qiluvchi omillar hamda ularni bartaraf etish yo‘llari ko‘rib chiqilib, pedagoglarning uzluksiz kasbiy rivojlanishini qo‘llab-quvvatlashga qaratilgan amaliy tavsiyalar ishlab chiqish uchun nazariy asos yaratiladi. Maqolaning ilmiy-amaliy ahamiyati pedagogik kreativlikni alohida qobiliyat sifatida emas, balki maqsadli mashq, kasbiy hamkorlik, refleksiya va innovatsion tajriba orqali takomillashtiriladigan kasbiy salohiyat sifatida talqin etish bilan belgilanadi.
KALIT SO‘ZLAR: pedagogik kreativlik, kreativlik potensiali, ijodiy tafakkur, innovatsion pedagogika, muammoli ta’lim, loyihaviy yondashuv, dizayn fikrlash, refleksiv faoliyat, raqamli ta’lim vositalari, kasbiy kompetensiya, uzluksiz kasbiy rivojlanish, ta’lim samaradorligi.

KIRISH. Bugungi ta’lim tizimida pedagogning kasbiy salohiyati nafaqat bilimlarni yetkazish, balki murakkab vaziyatlarni tahlil qilish, yangicha pedagogik yechimlar ishlab chiqish va ta’lim oluvchilarning intellektual imkoniyatlarini ro‘yobga chiqarish qobiliyati bilan ham belgilanadi. Jamiyatning ilmiy, texnologik va ijtimoiy rivojlanishi ta’lim mazmuni hamda o‘qitish usullarini muntazam takomillashtirishni talab qilmoqda. Bunday sharoitda pedagogning kreativlik potensialini rivojlantirish ta’lim jarayonining sifatini oshirish, o‘quvchilarda mustaqil fikrlashni shakllantirish va kasbiy faoliyatda samarali qarorlar qabul qilish uchun muhim ahamiyat kasb etadi. Kreativlik potensiali pedagogning mavjud bilimlari, kasbiy tajribasi, tasavvuri, tanqidiy tafakkuri, yangilikka ochiqligi va o‘z faoliyatini takomillashtirishga tayyorligining o‘zaro uyg‘unligida namoyon bo‘ladi. Shu sababli uni tug‘ma iste’dod yoki faqat ayrim shaxslarga xos xususiyat sifatida emas, balki tegishli pedagogik sharoit, muntazam mashq, kasbiy hamkorlik va refleksiv faoliyat orqali rivojlantirilishi mumkin bo‘lgan kasbiy salohiyat sifatida o‘rganish zarur. Pedagogik kreativlikning asosiy mezoni shunchaki noodatiy g‘oya yaratish emas, balki ushbu g‘oyaning ta’lim maqsadlariga muvofiqligi, amaliy jihatdan qo‘llash mumkinligi va o‘quvchilarning bilim olish jarayoniga ijobiy ta’sir ko‘rsatishidir. Demak, samarali kreativ faoliyat yangilik bilan bir qatorda ilmiy asoslanganlik, pedagogik maqsadga muvofiqlik va natijalarni tanqidiy baholashni ham talab etadi. Mavzuning dolzarbligi pedagogik faoliyatda zamonaviy metodlardan foydalanish kengayib borayotgan bo‘lsa-da, ularni tanlash va qo‘llash har doim ham pedagogning ijodiy fikrlashi hamda o‘quvchilarning

HSR (LONDON),
HOUGHTON STREET REVIEW JOURNAL
ISSN: 2058-5519|Impact factor-15.9
http://houghtonstreetreview.com/index.php/hsr

individual ehtiyojlari bilan uyg‘unlashmasligi mumkinligi bilan izohlanadi. Xususan, raqamli vositani qo‘llashning o‘zi kreativ yondashuvni anglatmaydi; uning samaradorligi qanday muammoni hal etishi, o‘quvchilarning fikrlash faoliyatini qay darajada faollashtirishi va o‘qitish natijalariga qanday ta’sir ko‘rsatishi bilan belgilanadi. Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkilotining 2025-yilda e’lon qilingan “Unlocking High-Quality Teaching” hisobotida yuqori sifatli ta’lim ilmiy dalillar, pedagogik ijodkorlik, kasbiy tajriba va hamkorlikdagi refleksiyaning o‘zaro uyg‘unligi bilan bog‘liq holda yoritilgan. Hisobotda turli ta’lim sharoitlarida samarali metodlarni moslashtirish, o‘quvchilarning fikrlash jarayonini kuzatish va pedagogik amaliyotni muntazam takomillashtirish muhimligi ko‘rsatiladi. Mazkur yondashuv pedagog kreativligini rivojlantirishda tayyor metodlarni o‘zlashtirish bilangina cheklanmasdan, ularni vaziyatga moslashtirish va natijalar asosida qayta ko‘rib chiqish zarurligini asoslaydi. Shuningdek, kreativlikning rivojlanishi pedagogning shaxsiy intilishi bilangina belgilanmaydi; ta’lim muassasasidagi psixologik muhit, hamkasblar bilan tajriba almashish imkoniyati, rahbariyatning qo‘llab-quvvatlashi va xatolardan o‘rganishga munosabat ham muhim o‘rin tutadi. Agar pedagog yangi g‘oyalarni sinab ko‘rish, natijalarni tahlil qilish va asosli takliflar bildirish imkoniyatiga ega bo‘lsa, uning kasbiy mustaqilligi hamda innovatsion faolligi rivojlanishi uchun qulay sharoit yuzaga keladi. Tadqiqotning maqsadi pedagogning kreativlik potensialini rivojlantirish metodlari va vositalarini ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilish, ularning pedagogik imkoniyatlarini aniqlash hamda amaliyotda qo‘llashga yo‘naltirilgan tavsiyalarni asoslashdan iborat. Ushbu maqsad doirasida pedagogik kreativlikning mazmuni va tarkibiy xususiyatlarini yoritish, uning rivojlanishiga ta’sir etuvchi ichki va tashqi omillarni aniqlash, muammoli ta’lim, loyihaviy faoliyat, dizayn fikrlash, hamkorlikda o‘rganish va refleksiv tahlilning imkoniyatlarini ko‘rib chiqish nazarda tutiladi. Bundan tashqari, raqamli ta’lim vositalaridan foydalanishning afzalliklari va cheklovlarini pedagogik maqsadlar bilan bog‘liq holda baholash ham tadqiqot vazifalariga kiradi. Tadqiqotning ilmiy-amaliy ahamiyati kreativlikni alohida ijodiy harakat sifatida emas, balki muammoni aniqlash, muqobil g‘oyalarni ishlab chiqish, ularni amaliyotda sinash, natijalarni tahlil qilish va samarali yechimlarni takomillashtirishdan iborat izchil kasbiy jarayon sifatida yoritish bilan belgilanadi. Bunday yondashuv pedagoglarning uzluksiz kasbiy rivojlanishini qo‘llab-quvvatlash, ta’lim jarayonida ijodiy muhitni shakllantirish va innovatsion metodlardan maqsadli foydalanish uchun nazariy asos yaratadi.

NATIJALAR. Pedagogning kreativlik potensialini rivojlantirishga oid ilmiy qarashlarni tizimli tahlil qilish natijasida ushbu jarayonning o‘zaro bog‘liq bir nechta yo‘nalishlar orqali tashkil etilishi muhimligi aniqlandi. Birinchi yo‘nalish muammoli ta’lim metodlariga asoslanadi. Mazkur yondashuvda pedagog tayyor javoblarni taqdim etish o‘rniga muammoni turli nuqtayi nazardan o‘rganadi, mavjud qarashlarni taqqoslaydi va muqobil yechimlarni ishlab chiqadi. Masalan, bir mavzuni tushuntirishda turli o‘quvchilarning bilim darajasi va qiziqishlarini hisobga olgan holda bir nechta metodik variant yaratish pedagogning vaziyatga mos fikrlash qobiliyatini rivojlantiradi. Ikkinchi yo‘nalish loyihaviy faoliyat bo‘lib, unda pedagog muayyan ta’limiy muammoni aniqlash, maqsad belgilash, resurslarni tanlash, faoliyatni rejalashtirish va natijalarni baholash bosqichlaridan o‘tadi. Ushbu jarayon ijodiy g‘oyalarni amaliy yechimga aylantirish ko‘nikmasini shakllantirishga xizmat qiladi. Uchinchi yo‘nalish dizayn fikrlash metodidir. Bu metod o‘quvchi ehtiyojlarini chuqur tushunish, muammoni aniq ifodalash, g‘oyalarni ishlab chiqish, dastlabki yechimni sinash va olingan fikr-mulohazalar asosida uni takomillashtirishga tayanadi. Natijada pedagog birinchi taklifni mutlaq to‘g‘ri deb qabul qilmasdan, uni amaliy tajriba asosida qayta ko‘rib chiqishga o‘rganadi. To‘rtinchi yo‘nalish hamkorlikda o‘rganish va kasbiy tajriba almashish bilan bog‘liq. Hamkasblar bilan darslarni

HSR (LONDON),
HOUGHTON STREET REVIEW JOURNAL
ISSN: 2058-5519|Impact factor-15.9
http://houghtonstreetreview.com/index.php/hsr

muhokama qilish, o‘zaro kuzatuv tashkil etish, metodik muammolarni birgalikda hal qilish va turli nuqtayi nazarlarni taqqoslash pedagogning fikrlash doirasini kengaytiradi. Bunda hamkorlik oddiy fikr almashish bilangina cheklanmay, asoslangan mulohazalar va amaliy tavsiyalar ishlab chiqishga yo‘naltirilishi kerak. Beshinchi yo‘nalish refleksiv faoliyat bo‘lib, pedagogning o‘z darslarini muntazam tahlil qilishi, kutilgan va amalda kuzatilgan natijalarni taqqoslashi hamda keyingi mashg‘ulotlar uchun xulosalar chiqarishini nazarda tutadi. Refleksiya orqali pedagog muvaffaqiyatsizlikni faqat kamchilik sifatida emas, balki metodni takomillashtirishga yordam beradigan axborot manbai sifatida ko‘rishni o‘rganadi. Oltinchi yo‘nalish raqamli vositalardan maqsadli foydalanishdir. Interaktiv platformalar, virtual laboratoriyalar, raqamli doskalar, ta’limiy simulyatsiyalar va multimedia materiallari murakkab tushunchalarni turli shakllarda tushuntirish, o‘quvchilarning faolligini oshirish va dars mazmunini moslashtirish imkonini beradi. Biroq vositaning zamonaviyligi uning pedagogik samaradorligini o‘z-o‘zidan kafolatlamaydi. Shu bois har bir texnologiya aniq ta’limiy vazifa, o‘quvchilarning ehtiyoji va kutilayotgan natijaga muvofiq tanlanishi lozim. Tahlil natijalari pedagogik kreativlikni rivojlantirishda alohida metoddan foydalanishdan ko‘ra, bir nechta yondashuvni izchil birlashtirish muhimligini ko‘rsatadi. Masalan, pedagog muammoli vaziyatni aniqlashi, loyihaviy yondashuv orqali yechim ishlab chiqishi, raqamli vosita yordamida uni sinab ko‘rishi, hamkasblari bilan natijalarni muhokama qilishi va refleksiya asosida faoliyatini takomillashtirishi mumkin. Ushbu ketma-ketlik kreativlikni tasodifiy ilhomga bog‘liq holatdan maqsadli va boshqariladigan kasbiy jarayonga aylantirish uchun nazariy imkoniyat yaratadi. Shuningdek, kreativlikni rivojlantirish samaradorligini baholashda g‘oyalar soni bilangina cheklanmasdan, ularning yangiligi, maqsadga muvofiqligi, amaliy qo‘llanishi, o‘quvchilar faolligiga ta’siri va pedagogning o‘z faoliyatidan xulosa chiqarish qobiliyatini ham hisobga olish zarurligi asoslandi. Mazkur natijalar nazariy manbalar tahliliga asoslangan bo‘lib, ularni muayyan ta’lim muassasasida amaliy samaradorlik isboti sifatida talqin qilish uchun alohida empirik tadqiqotlar talab etiladi.

MUHOKAMA. Pedagogning kreativlik potensialini rivojlantirish masalasi zamonaviy ta’limning mazmuni, o‘qituvchining kasbiy mustaqilligi va ta’lim natijalariga qo‘yilayotgan talablar bilan chambarchas bog‘liq. Kreativlikni faqat yangi g‘oyalar yaratish yoki noodatiy dars tashkil etish bilan cheklash uning pedagogik mohiyatini to‘liq ochib bermaydi. Aslida, kreativ pedagog mavjud bilimlarni yangi vaziyatlarga moslashtira oladigan, muammoni turli nuqtayi nazardan tahlil qiladigan, muqobil yechimlarni ishlab chiqadigan va ularning samaradorligini tanqidiy baholaydigan mutaxassisdir. Shu jihatdan muammoli ta’lim, loyihaviy faoliyat, dizayn fikrlash, hamkorlikda o‘rganish va refleksiv tahlil o‘zaro bog‘liq rivojlantiruvchi metodlar hisoblanadi. Muammoli ta’lim mustaqil fikrlashni faollashtirsa, loyihaviy faoliyat g‘oyalarni amaliy vazifalar bilan bog‘laydi, dizayn fikrlash esa yechimlarni sinash va takomillashtirishga yo‘naltiradi. Refleksiya orqali pedagog o‘z faoliyatidagi muvaffaqiyat va kamchiliklarni aniqlab, keyingi qarorlarini asoslash imkoniyatiga ega bo‘ladi. Biroq bu metodlarning samaradorligi ularni barcha vaziyatlarda bir xil qo‘llash bilan emas, balki o‘quvchilarning ehtiyojlari, dars maqsadi va mavjud sharoitlarga moslashtirish bilan belgilanadi. Masalan, murakkab mavzuni o‘rgatishda loyihaviy yondashuv samarali bo‘lishi mumkin, ayrim tushunchalarni mustahkamlashda esa muammoli savollar, taqqoslash va tahlil topshiriqlari maqsadga muvofiq keladi. Demak, pedagogik kreativlikning muhim belgisi metodlarning ko‘pligi emas, balki ularni ongli tanlash, yangicha uyg‘unlashtirish va natijalar asosida takomillashtirish qobiliyatidir. OECD tashkilotining 2025-yilda chop etilgan “Unlocking High-Quality Teaching” hisobotida yuqori

HSR (LONDON),
HOUGHTON STREET REVIEW JOURNAL
ISSN: 2058-5519|Impact factor-15.9
http://houghtonstreetreview.com/index.php/hsr

sifatli o‘qitish, pedagogik amaliyotni takomillashtirish va o‘qituvchilarning kasbiy rivojlanishi masalalari yoritilgan. Ushbu yondashuv pedagog kreativligini faqat individual qobiliyat bilan izohlash yetarli emasligini ko‘rsatadi, chunki uning rivojlanishi kasbiy muhit, hamkorlik, ilmiy dalillardan foydalanish va o‘z faoliyatini muntazam tahlil qilish imkoniyatlariga ham bog‘liq. Agar pedagog yangi metodlarni sinab ko‘rish, hamkasblari bilan tajriba almashish va olingan natijalarni muhokama qilish imkoniyatiga ega bo‘lsa, uning kasbiy qarashlari kengayishi mumkin. Aksincha, tashabbuslarni asossiz cheklash, faqat an’anaviy usullarga tayanish va xatolarni o‘rganish manbai sifatida qabul qilmaslik kreativ rivojlanish uchun to‘siq yaratadi. Shu sababli ta’lim muassasalarida o‘zaro dars kuzatuvlari, metodik muhokamalar, tajriba almashish mashg‘ulotlari va pedagogik loyihalarni qo‘llab-quvvatlashga e’tibor qaratish zarur. Raqamli ta’lim vositalari ham kreativlikni rivojlantirishda muhim imkoniyatlarga ega, biroq texnologiyaning mavjudligi o‘z-o‘zidan sifatli ta’limni ta’minlamaydi. Interaktiv platformalar, virtual laboratoriyalar, simulyatsiyalar va multimedia materiallari murakkab tushunchalarni turli shakllarda tushuntirishga, o‘quvchilarning faolligini oshirishga va individual ehtiyojlarni hisobga olishga yordam berishi mumkin. Shu bilan birga, vositani pedagogik maqsadni aniqlamasdan qo‘llash darsning mazmuniy chuqurligini kamaytirishi yoki o‘quvchilarning tayyor javoblarga ortiqcha tayanishiga olib kelishi mumkin. Shuning uchun har bir raqamli vosita ta’lim vazifasi, axborotning ishonchliligi, foydalanish imkoniyati va kutilayotgan natijalar asosida tanlanishi kerak. Pedagogik kreativlikni baholashda ham faqat yangiliklar soni yoki darsning qiziqarli tashkil etilganiga tayanish to‘g‘ri emas. Baholash mezonlari g‘oyalarning yangiligi, muammoni hal etishdagi samaradorligi, pedagogik maqsadga muvofiqligi, amaliyotda qo‘llanishi va o‘quvchilarning mustaqil fikrlashiga ta’sirini qamrab olishi lozim. Bunda pedagogning o‘z faoliyatini tahlil qilishi, fikr-mulohazalardan foydalanishi va muvaffaqiyatsiz tajribalar asosida yechimlarni takomillashtirishi ham muhim ko‘rsatkichlar hisoblanadi. Shuni ta’kidlash kerakki, mazkur maqola nazariy-tahliliy xarakterga ega bo‘lib, unda alohida tajriba-sinov o‘tkazilgani yoki statistik samaradorlik aniqlangani da’vo qilinmaydi. Shu sababli taklif etilgan yondashuvlarning amaliy natijadorligini aniqlash uchun turli ta’lim muassasalarida empirik tadqiqotlar o‘tkazish, pedagoglarning kreativlik ko‘rsatkichlarini kuzatish va metodlarni qo‘llashdan oldingi hamda keyingi natijalarni taqqoslash zarur. Umuman olganda, pedagog kreativligini rivojlantirish individual intilish, kasbiy bilim, hamkorlik muhiti, maqsadli metodik faoliyat va uzluksiz refleksiyaning o‘zaro ta’siriga asoslanishi lozim.

XULOSA. Pedagogning kreativlik potensialini rivojlantirish zamonaviy ta’lim sifatini oshirish, kasbiy faoliyat samaradorligini ta’minlash va ta’lim oluvchilarda mustaqil fikrlash ko‘nikmalarini shakllantirishning muhim shartlaridan biridir. Maqolada amalga oshirilgan nazariy-tahliliy o‘rganishlar kreativlikni faqat yangi g‘oyalar yaratish qobiliyati sifatida emas, balki pedagogik muammolarni aniqlash, muqobil yechimlarni ishlab chiqish, ularni amaliyotda sinash va natijalar asosida takomillashtirishni qamrab oluvchi uzluksiz kasbiy jarayon sifatida talqin etish zarurligini ko‘rsatadi. Muammoli ta’lim, loyihaviy yondashuv, dizayn fikrlash, hamkorlikda o‘rganish va refleksiv tahlil pedagogning ijodiy fikrlashini rivojlantirishga xizmat qiluvchi o‘zaro to‘ldiruvchi metodlar hisoblanadi. Ularning samarali qo‘llanishi metodlarni mexanik ravishda takrorlashga emas, balki ta’lim maqsadi, o‘quvchilarning individual ehtiyojlari va mavjud pedagogik sharoitlarga moslashtirishga bog‘liq. Raqamli ta’lim vositalari esa o‘quv materiallarini turli shakllarda taqdim etish, murakkab jarayonlarni modellashtirish va ta’lim faoliyatini individuallashtirish imkoniyatlarini kengaytiradi. Biroq texnologiyalardan foydalanishning o‘zi kreativlik yoki yuqori natijani kafolatlamaydi; ularning qiymati pedagogik vazifalarni hal etishga qo‘shadigan hissasi bilan

HSR (LONDON),
HOUGHTON STREET REVIEW JOURNAL
ISSN: 2058-5519|Impact factor-15.9
http://houghtonstreetreview.com/index.php/hsr

belgilanadi. Kreativ salohiyatning barqaror rivojlanishi uchun pedagoglarda mustaqil qaror qabul qilish, tajribalarni tahlil etish, konstruktiv fikr-mulohazalarni qabul qilish va o‘z metodikasini takomillashtirish ko‘nikmalarini muntazam rivojlantirish lozim. Ta’lim muassasalarida metodik hamkorlik, o‘zaro dars kuzatuvlari, kasbiy muhokamalar va innovatsion tashabbuslarni qo‘llab-quvvatlashga asoslangan muhitni shakllantirish ham muhim ahamiyatga ega. Amaliy jihatdan pedagoglar uchun kreativlikni rivojlantirishning quyidagi izchil modelini qo‘llash maqsadga muvofiq: pedagogik muammoni aniqlash, bir nechta yechim ishlab chiqish, eng maqbul usulni tanlash, uni amaliyotda sinash, natijalarni tahlil qilish va olingan xulosalar asosida metodik faoliyatni takomillashtirish. Ushbu jarayonni muntazam takrorlash pedagogning kasbiy moslashuvchanligini va pedagogik qarorlarining asoslanganligini kuchaytirishi mumkin. Shu bilan birga, maqolada ilgari surilgan yondashuvlarning amaliy samaradorligini aniqlash uchun kelgusida tajriba-sinov tadqiqotlarini tashkil etish, kreativlik ko‘rsatkichlarini baholash mezonlarini ishlab chiqish va turli ta’lim muassasalarida olingan natijalarni qiyoslash zarur. Yakuniy xulosa shuki, pedagogik kreativlik tasodifiy ilhomga yoki alohida texnologiyaga bog‘liq hodisa emas, balki ilmiy bilim, kasbiy tajriba, ijodiy izlanish, hamkorlik va refleksiyaning uzviy birligida rivojlanadigan salohiyatdir. Uni maqsadli rivojlantirish pedagogning kasbiy o‘sishi bilan birga ta’lim jarayonining mazmunan boyishi va sifat jihatidan takomillashishiga xizmat qilishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Azizxo‘jayeva N.N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. — Toshkent, 2006
2. Eshchanova X.X., Ismoilova G.O., Sultanova N.R. Pedagogik mahorat. — Toshkent: Bookmany Print, 2026.
3. Kasimova N.A. (Mulladjanova). Kreativ pedagogika. — Toshkent, 2025.
4. Muslimov N.A., Usmonboyeva M.H., Sayfurov D.M., To‘rayev A.B. Pedagogik kompetentlik va kreativlik asoslari. — Toshkent, 2015.
5. Usarov J.E. Kreativ pedagogika. — Toshkent: City of Book, 2025.
6. Xoliqov A. Pedagogik mahorat. — Toshkent: Tafakkur-Bo‘stoni, 2011.